

برنامه ریزی و ساماندهی فضای نظام توزیع خدمات در سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: سکونتگاه‌های

روستایی شهرستان شاهین شهر و میمه)

جعفر گنجعلی*

(مربی گروه جغرافیا دانشگاه پیام نور تهران، ایران)

سمیه جهانگیری

(دانشجوی کارشناس ارشد گروه جغرافیا دانشگاه پیام نور تهران، ایران)

چکیده

ساماندهی و نظام باز توزیع خدمات عمومی در سطح سکونتگاه‌های روستایی شهرستان شاهین شهر و میمه، متناسب با نرم‌ها و استانداردهای خدمات عمومی روستایی و با عنایت به معیارهای توسعه پایدار به ویژه نیل به عدالت مکانی با اهمیت می‌باشد. پژوهش حاضر از نوع کاربردی است. روش تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری کلیه روستاهای شهرستان شاهین شهر و میمه می‌باشد و حجم نمونه نیز کل روستاهای دارای سکنه در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان شاهین شهر و میمه بوده است. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از گاتمن و SPSS و مدل تحلیل عاملی مورد تجزیه تحلیل قرار گرفت. نتایج بیانگر آن بود که نظام توزیع فضایی خدمات عمومی در سطح شهرستان شاهین شهر و میمه نامتناسب بوده و به طور متناسب در سطح روستاها توزیع نشده است و در برخی روستاها کمترین خدمات هم وجود ندارد. این امر به گونه‌ای است که روستاهای سه و مورچه خورت به لحاظ خدمات عمومی در بهترین وضعیت و روستاهای رباط آگاکمال، چغاد، مراوند و باغ میران در بدترین وضعیت قرار دارند. در قسمت آزمون پیرسون مشاهده می‌گردد که ما بین شاخص‌های مختلف مکانی-فضایی با خدمات عمومی در سطح روستاهای شهرستان شاهین شهر و میمه، تنها مابین جمعیت و فاصله تا مرکز شهرستان با خدمات عمومی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. این امر بیانگر آن است که هر روستایی که دارای جمعیت بیشتری می‌باشند از خدمات بیشتری برخوردار بوده و روستاهایی هم که در فاصله کمتری از مرکز شهرستان قرار دارند از خدمات بیشتری برخوردار هستند. بر همین اساس در قسمت آزمون تی تست بین شاخص‌های مختلف خدمات عمومی تنها وضعیت شاخص ارتباطات و بازرگانی-خدماتی تا حدودی در وضعیت مطلوب می‌باشد و شاخص‌های آموزشی، فرهنگی و مذهبی، سیاسی-اداری و بهداشتی-درمانی در وضعیت نامتناسب می‌باشد.

واژگان کلیدی: ساماندهی، نظام توزیع، خدمات، سکونتگاه روستایی، شاهین شهر.

مقدمه

در فصل اول برای دست یافتن به چارچوب کلی پژوهش به بررسی مسائل موجود، اهمیت پژوهش، فرضیه‌ها، سؤالات و روش پژوهش پرداخته شده است تا بتوان بر اساس آن میزان ضرورت پژوهش و دید کلی نسبت به اطراف و اکناف موضوع مشخص شود و نیز روش پژوهش در قالب شیوه انجام، ابزار گردآوری داده‌ها، جامعه آماری و نحوه تجزیه و تحلیل داده‌ها صورت گرفته است. در فصل دوم به ادبیات پژوهش در قالب تعاریف و مفاهیم، مبانی نظری پرداخته شده است تا بتوان با درک صحیح از زمینه پژوهش به انجام فصول بعدی اقدام نمود. در فصل سوم برای اینکه بتوان در فصل آتی به تجزیه و تحلیل متناسب داده‌ها در محدوده مورد پژوهش اقدام نمود به بررسی موقعیت منطقه مورد مطالعه در ابعاد و زوایای مختلف اقدام شده است و می‌توان چشم انداز روشنی از محدوده مورد مطالعه درک کرد. در فصل چهارم داده‌های جمع‌آوری شده بر اساس مطالعات میدانی و پرسشنامه بر اساس مدلها و آزمونهای مختلف تجزیه و تحلیل شده است و بر اساس آن نظام توزیع خدمات عمومی در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان شاهین شهر و میمه تحلیل شده است و در فصل پنجم به ارائه نتایج و پیشنهادات اقدام شده است.

بیان مسأله

نظام توزیع فضایی خدمات در سکونتگاههای روستایی یکی از مهمترین مسائلی است که اکنون توجه کارشناسان و پژوهشگران را به خود جلب نموده است زیرا، همین امر (فقدان امکانات لازم در روستاها) یکی از عوامل مهم برای مهاجرت آنها از روستاها به شهرها می‌باشد. و بی تردید، روستاهای تابع شهرستان شاهین شهر و میمه نیز در سازمان فضایی موجود از سابقه تاریخی چندانی برخوردار نبوده و اکثرآدر نتیجه اجرای سیاست تخته قاپو یا یکجا نشینی عشایر در زمان رضاشاه شکل گرفته اند. در واقع، از یک نظام فضایی انتظار می‌رود که بتواند چارچوبی برای تبیین و تشریح روابط بین واقعیت فیزیکی و مرئی فراهم سازد. در این نظام فضایی هر جزء در عین اینکه کلیتی از یک کل است، دارای ویژگی‌های منحصر به فرد خود نیز می‌باشد. همچنین، بستر طبیعی یک سکونت گاه و تغییرات ایجاد شده در آن مانند ساختمان‌ها، خیابان‌ها، تسهیلات و تأسیسات عمده به عنوان عناصر کالبدی اشغال کننده فضا محسوب می‌شوند. در امر سازندگی کشور یکی از کارهای پایه‌ای و زیربنایی توجه به روستاها و بازسازی و توسعه و ارتقا کیفیت آسایش و بهداشت محیط‌های مسکونی و سالم سازی محیط زیست روستاییان می‌باشد که می‌تواند مانع از مهاجرت بی‌رویه روستاییان به شهرها شود که این امر می‌تواند راهگشای مشکلات پیچیده‌ای مثل شبکه ارتباط بین شهری، ترافیک، ترابری، توسعه ناهمگون شهرها و ایجاد شهرهای جدید و... باشد. یکی از مهمترین اقدامات انجام شده در این باره طرح‌های هادی روستایی است (سمیعی، ۱۳۸۹: ۳۶).

هدف برنامه ریزی، بالا بردن کارایی نسبت به عرضه و تقاضای محدوده و ساکنان آن می‌باشد بنابراین این برنامه ریزی را می‌توان تلاشی نظام یافته در جهت بهبود شرایط آینده دانست. برنامه ریزی عبارت از کوشش در جهت انتخاب بهترین برنامه‌ها در راه رسیدن به هدفهای مشخص است که ممکن است این کوششها و برنامه‌ها تا مرحله نهایی هدف نیز پیش نرود بلکه گامهایی در جهت رسیدن به آن باشد (شیعه، ۱۳۸۵: ۳).

بر این مبنا و از آنجا که عدالت مکانی به عنوان یکی از عناصر اصلی برنامه ریزی و توسعه پایدار محسوب می‌گردد، لازم است تا در نظام توزیع خدمات عمومی از اصل تناسب و تعادل تبعیت گردد در واقع خدمات به گونه‌ای توزیع شود که همه مردم طبق نرم‌ها و استانداردهای رایج از خدمات عمومی به خصوص در روستاها بهره مند شوند. مع الوصف مطالعات اولیه و مشاهدات میدانی محقق در قلمرو تحقیق در روستاهای شهرستان شاهین شهر و میمه نشان می‌دهد که این پراکنش موزون، بر طبق استاندارد و مطابق با تعداد روستاها و در یک پراکنش متعادل نمی‌باشد و متأثر از مقتضیات مکانی - فضایی هر منطقه و نظام سیاست‌گذاری و مدیریتی حاکم بر آن می‌باشد. بررسی داده‌های مختلف میدانی نشان می‌دهد که توزیع خدمات به طور کلی و خدمات عمومی مورد بررسی در این پایان نامه به طور خاص از توزیع عادلانه در سطح روستاهای برخوردار نبوده، به گونه‌ای که در مناطق همجوار مرکز شهرستان از تمرکز بیشتر و با فاصله گرفتن از هسته مرکزی از تعدد و تنوع خدمات و بالتبع از سرانه‌های استاندارد کاسته شده است. در واقع با افزایش فاصله از محور مرکزی، نرم توزیع خدمات از استانداردهای موجود و متعارف تبعیت نمی‌کند. توسعه متعادل و متوازن فضاهای جغرافیایی، نیازمند بررسی دقیق و همه جانبه مسائل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و شناخت بهتر نیازهای جامعه و بهبود آنهاست. خدمات عمومی یکی از ارکان اصلی توسعه محسوب می‌شوند. برای تعدیل در پراکنش شاخص‌های توسعه، برنامه ریزی جامع توسعه پذیری مناطق با هدف ارائه الگوی مناسب برای توزیع متعادل خدمات، جمعیت و سکونتگاه‌ها (تعادل فضایی) ضرورت می‌یابد. در فرآیند برنامه ریزی توسعه، شناخت و تبیین سطوح توسعه یافتگی نواحی و آگاهی از نقاط قوت و ضعف آنها اهمیت بسیاری دارد، چرا که دستیابی به الگو واره توسعه پایدار نیازمند تعادل در توزیع شاخص‌های خدماتی، اقتصادی، فرهنگی، برنامه ریزی و... است (فنی، ۱۳۸۲: ۲). مدیران و مسئولین به منظور تحقق توسعه در سکونتگاه‌های روستایی بر مبنای خدمات عمومی، نیازمند داشتن طرح و برنامه‌های براساس نیازهای روستائیان هستند. اولین و مهمترین گام در فرایند مدیریت، مرحله برنامه ریزی است و اولین قدم در تدوین برنامه، تعیین نیازها و کمبودهاست که براساس این نیازها، راهبردها و برنامه برای دستیابی به اهداف تعیین می‌شود. بنابراین برای ارائه طرح و برنامه‌ای دقیق و منطقی به منظور رفع نیازهای عمومی افراد، انجام فرایند نیازسنجی ضروری است.

موضوعی که مساله اصلی در تحقیق فرارو است می‌کوشیم تا در راستای نیل به توسعه پایدار و متوازن در یک پراکنش مکانی - فضایی، استقرار این خدمات را در سطح روستاها مدیریت و بهینه سازی نماید. و سرانجام

پیشنهاداتی در راستای ساماندهی و توزیع مناسب و متناسب خدمات عمومی در سطح سکونتگاه های روستایی ارائه نماید. از آنجاکه رسالت هر پژوهشی یافتن پاسخ مناسب برای ابهامات و راهکارهای مناسب برای مرتفع شدن چالشهای مربوطه می باشد. این تحقیق نیز بخاطر وجود مشکلات متعدد در ساماندهی نظام توزیع خدمات سکونتگاهی روستایی شهرستان شاهین شهر و میمه سعی دارد با بررسی زوایای مختلف موضوع در مرتفع شدن خلاء های تحقیقاتی (فقدان الگودهی دقیق نظام توزیع خدمات در سکونتگاه های روستایی، فقدان عدالت در توزیع خدمات در سکونتگاه های روستایی شهرستان شهر و میمه با توجه به پارامترهای مکانی-فضایی (ارتفاع، جمعیت، نرخ اشتغال و مانند آن) و عدم استقرار شایسته نظام توزیع خدمات در سکونتگاههای روستایی شهرستان شاهین شهر و میمه با اعمال الگوی شورای عالی شهرسازی و معماری کشور و مانند آن، گامی موثر بردارد. و لذا، این پژوهش با بررسی زوایای مختلف موضوع سعی دارد به بررسی وضعیت سکونتگاه های روستایی مستقر در شهرستان شاهین شهر و میمه بر مبنای تعداد و انواع خدمات، ساماندهی نظام توزیع خدمات در سکونتگاه های روستایی شهرستان شاهین شهر و میمه و بر مبنای پارامترهای مکانی-فضایی (ارتفاع، جمعیت، نرخ اشتغال و مانند آن) و مانند آن به این سوال اصلی پژوهش پاسخ مناسبی ارائه نماید اینکه، آیا نظام فضایی توزیع خدمات عمومی در سکونتگاه های روستایی در سطح شهرستان متعادل و متوازن می باشد؟

پیشینه پژوهش

پیشینه داخلی

صفرخانی (۱۳۹۵) در مقاله ای به سطح بندی و سنجش درجه توسعه یافتگی دهستان های استان کرمانشاه با استفاده از مدل چند معیاره تاپسیس و تحلیل خوشه ای به روش توصیفی-تحلیلی اقدام نموده است که نتایج بیانگر آن است که بین دهستان های استان کرمانشاه، تفاوت چشمگیر وجود دارد؛ به گونه ای که بر اساس سطح بندی صورت گرفته ۶ دهستان در سطح برخوردار، ۲۱ دهستان در سطح متوسط و ۵۹ دهستان نیز در سطح محروم از توسعه قرار گرفته اند.

علیائی (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان علل توسعه نیافتگی روستایی ایران از منظر فضایی و توزیع خدمات نشان داد که وابستگی روستاییان به تصمیم گیری بیرونی، ضعف مهارت های رهبری و سازماندهی در میان روستاییان، پایین بودن اعتماد به نفس روستاییان برای تصمیم گیری، فقدان مدیریت مطلوب توسعه روستایی در سطح ملی، منطقه ای و محلی، تشدید بیکاری دایمی و فصلی روستاییان کشور، مهاجرت بی رویه روستاییان بالاخص جوانان و نخبگان روستایی، علل توسعه نیافتگی روستاهای ایران از منظر فضایی و توزیع خدمات هستند.

سپهردوست (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان عوامل مؤثر بر توسعه یافتگی از دیدگاه شاخص های سلامت نشان داد که با توجه به شاخص های در نظر گرفته در بخش بهداشت و درمان استان های سیستان بلوچستان، کهگیلویه و بویراحمد و لرستان در زمره بدترین استان ها و اصفهان و تهران بهترین استان ها در بین استان های کشور قرار

گرفتند و توزیع نامتعادل پنج عامل شامل، پزشک، مراکز بهداشتی و درمانی روستایی، فاضلاب شهری و روستایی و خانه بهداشت باعث تفاوت‌های منطقه‌ای شده است.

پیشینه خارجی

یانگ^۱ (۲۰۱۵)، مقاله‌ای را تحت عنوان "بررسی تاثیرات کالبدی بر توسعه بهینه توزیع خدمات سکونتگاه‌های روستایی" ارائه داده است. در این مقاله سعی گردیده است تا به بررسی عوامل تشکیل دهنده طرح کالبدی روستا و شناخت آن‌ها، به راهکارهایی جهت توسعه کالبدی روستا دست یافته و کیفیت مکان‌های سکونتگاه‌های یک روستا را از لحاظ کیفیت و نوسازی و نگهداری و مرمت سنجیده و بدین ترتیب به ارائه راهکارهایی جهت بهینه توزیع خدمات و توسعه مناسب و پایدار روستاها دست یافته است.

کیوشیک و جنونگ^۲ (۲۰۱۴) در تحقیقی که در شهر سئول کره جنوبی بر اساس روش توصیفی انجام داده اند، بیان می‌کنند که یک شهر ممکن است با وجود داشتن سرانه کافی در خدماتی مثل پارک، به دلیل توزیع نامناسب، در دسترس همه ساکنان نباشد؛ از این رو، توزیع پارک‌ها را در ارتباط با جمعیت و دیگر کاربری‌های شهر و تراکم پیشنهادی مناطق مورد ارزیابی قرار داد هاند. نتایج یافته‌های آنها نشان می‌دهد که بخشی از مناطق مسکونی در شهر سئول از دسترسی به پارک‌های شهری محرومند. آرتور^۳ (۲۰۱۲) در تحقیقی به بررسی عوامل اقتصادی و اجتماعی و نقش دولت‌ها در توسعه ناحیه‌ای در آتلانتا پرداخت و به این نتیجه رسید که آنچه باعث توسعه این ناحیه شده مدیریت، هماهنگی در برنامه‌ریزی نسبت به دیگر نواحی است.

اهداف پژوهش

هدف اصلی:

هدف کلی این تحقیق بررسی نظام توزیع فضایی خدمات در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان شاهین شهر و میمه می‌باشد که اهداف اختصاصی زیر را به دنبال دارد:

اهداف فرعی:

۱. رتبه بندی سکونتگاه‌های روستایی مستقر در شهرستان شاهین شهر و میمه بر مبنای تعدد و تنوع.
۲. بررسی و تحلیل نقش عوامل مکانی-فضایی بر رتبه بر خور داری و نظام توزیع خدمات در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان شاهین شهر و میمه

¹ Yang Stven

² Kyushik, O. Jeong

³ Arthur

روش پژوهش

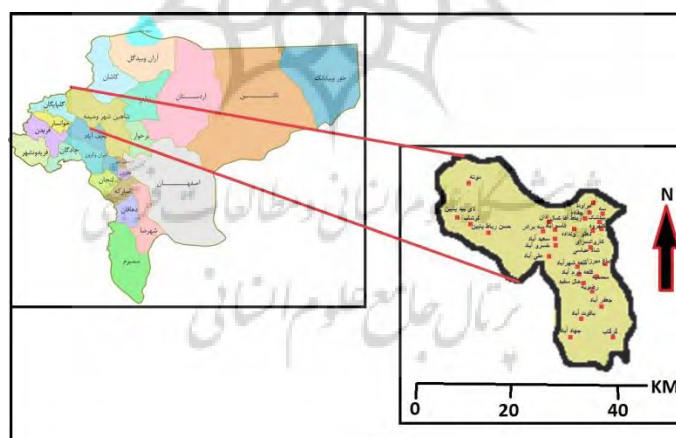
با توجه به خصوصیات و ویژگی‌های موضوع مورد مطالعه، از روشهای متداولی که در مطالعات علوم انسانی همچون فیش برداری و مطالعات کتابخانه‌ای استفاده شده است. پژوهش حاضر از نوع کاربردی است. روش تحقیق از نوع توصیفی - تحلیلی است.

که در روش توصیفی با استفاده از اطلاعات و داده‌های کتابخانه‌ای و میدانی، داده‌ها و اطلاعات به صورت یک بعدی و دوبعدی (نقشه، جدول و نمودار) نشان داده شده است و سپس از آن نتیجه‌گیری به عمل آمده است. در گام نخست از مطالعات کتابخانه‌ای - اسنادی استفاده شده است، سپس در ادامه کار جهت دستیابی به اهداف تحقیق مطالعه‌ی میدانی صورت گرفته است.

قلمرو تحقیق

قلمرو موضوعی پژوهش حاضر، برنامه ریزی و ساماندهی نظام توزیع خدمات عمومی در سکونتگاههای روستایی شهرستان شاهین شهر است. قلمرو زمانی این پژوهش در نیمه دوم اول سال ۱۳۹۶ در بازه زمانی فروردین تا شهریورماه انجام شده است. قلمرو مکانی قلمرو مکانی پژوهش شامل سکونتگاه‌های روستایی در شهرستان شاهین شهر و میمه است

شکل شماره (۱): موقعیت سکونتگاه‌های روستایی در شهرستان شاهین شهر و میمه

منبع: (نگارنده ها، ۱۳۹۶)

تعاریف و مفاهیم

روستا

روستا^۱ را از مفهوم و تعریف پیوسته در مقایسه با شهر مورد بررسی قرار می‌دهند. اگرچه وسعت روستاها را می‌توان بر حسب سطح واحدهای مسکونی یا کل اراضی تبیین کرد، اما معمولاً بزرگی و کوچکی روستاها را بر اساس حجم جمعیت آنها تعیین می‌کنند. بعلاوه، نوع فعالیت اقتصادی و درجه اشتغال از مهم‌ترین معیارهای تمایز میان روستا و شهر است. (سعیدی، ۱۳۸۴، ۱۹-۱۶).

سکونتگاه روستایی

تعریف زیستگاه روستایی یا سکونتگاه روستایی بستگی به کشور دارد. در برخی از کشورها، یک زیستگاه روستایی، هر سکونتگاهی است که در مناطقی قرار دارد که توسط یک دفتر دولتی به عنوان مناطق روستایی تعریف شده باشد، به عنوان مثال، توسط اداره ملی آمار. این ممکن است حتی شامل شهرهای روستایی نیز باشد. در برخی دیگر کشورها، زیستگاههای روستایی به طور سنتی شامل شهرها نمی‌شود. به طور سنتی، زیستگاههای روستایی با کشاورزی در ارتباط بودند. در دوران مدرن انواع دیگر جوامع روستایی توسعه یافته‌اند (راهب، ۱۳۸۴: ۱۰۶).

برنامه‌ریزی روستایی

هدف از برنامه‌ریزی روستایی^۲، شناخت و آگاهی کافی از وضع موجود روستاها از نقطه نظر عوامل فیزیکی، اجتماعی و عوامل اقتصادی است. (آسایش، ۱۳۸۶: ۲۳-۲۲).

توسعه^۳

پیشینه توسعه بسیار وسیع است و دارای قدمتی هم‌پای با تغییرات طبیعی و اجتماعی در سطح کره زمین است. از دیدگاه طبیعی، سابقه توسعه، هم‌زمان با تحولات زمین‌شناسی و از منظر اجتماعی برابر با مقارن جوامع بشری اولیه است. در ابتدا بحث از توسعه بیشتر با اصطلاح تکامل و پیشرفت انجام می‌شد. این کاربرد در آثار هربرت اسپنسر، سن سیمون، مارکس^۴ و... وجود دارد. (رضوانی، ۱۳۹۰: ۲۷).

ساماندهی

^۱ Rural

^۲ Rural planning

^۳ Development

^۴ Herbert Spencer, Saint-Simon, Marx

ساماندهی در عرصه قوانین و مقررات داخلی به صورت یک عنوان مطرح شده است و منظور از آن، بهبود وضع موجود در جهت ارتقای شرایط مناسب زندگی در محدوده های شهری و روستایی است (عرفانی و دیزانی، ۱۳۸۹: ۴۹).

توسعه پایدار^۱

هدف اکثر برنامه ریزان در کشورهای گوناگون نیل به توسعه و هدف نهایی از توسعه نیز نیل به توسعه پایدار است (موسی پور میاندهی و استعلاجی، ۱۳۸۹: ۱۱۹).

توسعه روستایی

در فرایند برنامه ریزی برای توسعه روستایی، شناخت ویژگی های ساختاری سطوح توسعه یافتگی و آگاهی از پتانسیلها و توانهای محیطی هر منطقه اهمیت زیادی دارد (موسی پور میاندهی و استعلاجی، ۱۳۸۹: ۱۱۹). بر این اساس، هدف توسعه روستایی تنها بهبود فرصت های اقتصادی نیست و ارتقاء سازماندهی اجتماعی، حفاظت میراث بومی، آداب و رسوم فرهنگی و بهبود دهی خدمات و تسهیلات رفاهی، همراه با نگهداشت و حفاظت محیط زیست روستایی را نیز در نظر دارد. این امر نشانگر نوعی هماهنگی و یکپارچگی در روند توسعه همزمان اقتصادی، اجتماعی و محیطی در روستا می باشد که با فراهم سازی معیشت پایدار در خانوارهای روستایی، امکان برخورداری متعادل و متوازن از خدمات و تسهیلات عمومی را در عرصه مناطق روستایی کشور فراهم می آورد.

در کشورهای جهان سوم نیز دو دیدگاه بطور رایج در حوزه توسعه روستایی مورد توجه بوده است:

۱. نخست: دیدگاه بهبود و اصلاح

۲. دوم: دیدگاه دگرگون سازی.

از آنجا که توریسم را فرایندی در توسعه روستایی بشمار می آورند، می بایستی در چارچوب توسعه روستایی به عنوان جایگاه مدیریتی نسبت به مولفه های ارزیابی توریسم پذیری نگاهی ویژه شود و تلاش گردد تا با شناخت دقیق اهداف و تدقیق در میزان اثرات محیطی توریسم بر روستا، امکان ارزیابی فرایند گردشگری روستایی و در صورت لزوم استمرار یا توقف آن فراهم شود. توسعه روستاها نه تنها یک بحث حاشیه ای و ساده نیست بلکه با توجه به نظر ((تودارو)) که توسعه ملی هر کشوری را در گروه توسعه روستایی آن کشور می داند، یک بحث مهم و حیاتی است لذا برای توسعه پایدار ملی، هر کشوری نیازمند توسعه روستاها و توجه به روستا و روستایی و تعادل فضایی در آن است. در این میان نظریه ها و شاخص های متعددی برای توسعه روستایی بیان شده است که یکی از مهم ترین آنها سنجش میزان موجودیت خدمات مختلف به خصوص در زمینه خدمات عمومی در روستا می باشد که مبنای سنجش توسعه روستایی می باشد. در واقع با توجه به اینکه یکی از ابعاد مهم توسعه

^۱ Sustainable Development

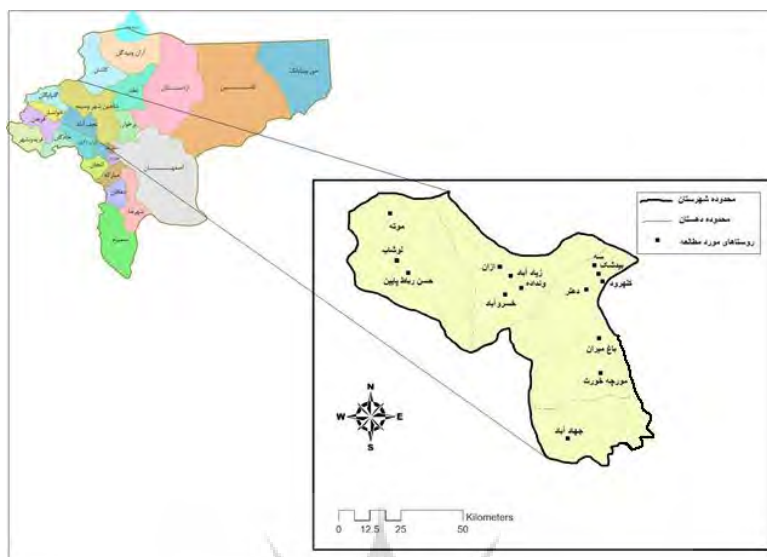

بعد انسانی آن و ارائه خدمات به این انسانها است بنابراین به لحاظ انسانی، لازم است که جامعه روستایی متناسب با جامعه شهری از فرصتها برخوردار گردد. و همچنین با توجه به اینکه امروزه بیش از هر زمان دیگر توجه به حقوق انسانها و محرومیت زدایی از اجتماعات انسانی در کانون توجه همگانی قرار دارد و حق توسعه و برخورداری از امکانات و فرصتها، از حقوق مسلم انسانی محسوب می شود، لذا توسعه روستایی و برنامه ریزی فضایی آن برای تحقق آن در کشور یکی از ضرورت‌های مهم در فرایند توسعه ملی است.

موقعیت جغرافیایی و سیاسی شهرستان

شهرستان شاهین شهر با نام کامل: شهرستان شاهین شهر و میمه، از شهرستان‌های استان اصفهان است. مرکز آن، شاهین شهر است، که در ۱۷ کیلومتری شمال شهر اصفهان و در حد فاصل دو اتوبان معلم و آزادگان که از دو جهت جاده اصفهان را به تهران متصل می کند، واقع شده است. شهرستان شاهین شهر و میمه با ۵۴۰۹/۶۶ کیلومتر مربع وسعت با مرکزیت شاهین شهر در شمال شهرستان اصفهان واقع گردیده است. این شهرستان دارای ۲ بخش، ۶ شهر، ۱۹ روستا و ۱۲ دهیاری دارد. (اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان اصفهان، ۱۳۹۰) بنابراین با توجه به رشته تحصیلی و به دلیل عدم ارزیابی و سنجش این موضوع به خصوص در شهرستان شاهین شهر و میمه که پس از شهرستان اصفهان، از وسیع ترین شهرستان های استان اصفهان است تصمیم به برنامه ریزی و ساماندهی نظام توزیع خدمات عمومی در سکونتگاه های روستایی شهرستان شاهین شهر و میمه گرفته شد. با جدایی بخش های برخوردار و میمه از شهرستان اصفهان و شکل گیری شهرستان جدید برخوردار و میمه در سال ۱۳۶۸ شاهین شهر به لحاظ موقعیت، جمعیت و اهمیت ویژه‌ای که دارا بود به عنوان مرکز شهرستان برگزیده شد و در دی ماه ۱۳۸۶ نیز پس از جدایی بخش برخوردار به عنوان مرکز شهرستان شاهین شهر و میمه انتخاب گردید. (فرمانداری شهرستان شاهین شهر و میمه، ۱۳۹۰) این شهرستان از شمال به شهرستان کاشان و استان مرکزی، از شرق به شهرستانهای کاشان، نطنز و برخوار، از جنوب به اصفهان و خمینی شهر و از غرب به نجف آباد و گلپایگان هم مرز می باشد. شکل (۳-۱) موقعیت شهرستان شاهین شهر و میمه را نشان می دهد.

شکل شماره (۲): موقعیت شهرستان شاهین شهر و میمه در استان اصفهان

منبع: (نگارنده ها، ۱۳۹۶)

از تعداد روستاهای ذکر شده در شکل (۳-۳) (جهادآباد، دهلر، سُه، لای بید، بیدشک، رباط آقا کمال، باغمیران، چغاده، کلهرود، موته، ونداده، خسروآباد، حسن رباط، مراوند، مورچه خورت و لوشاب)، تنها ۱۵ روستا (جهادآباد، دهلر، سُه، بیدشک، رباط آقا کمال، باغمیران، چغاده، کلهرود، موته، ونداده، خسروآباد، حسن رباط، مراوند، مورچه خورت و لوشاب) به دلیل سکونت داشتن، مورد ارزیابی قرار گرفته است.

ویژگی های طبیعی و انسانی

بر اساس آنچه در این مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت مشاهده گردید که شهرستان شاهین شهر و میمه در محدوده آب و هوایی خشک و نیمه خشک قرار گرفت و به لحاظ بارندگی در محدوده بارش ۵۰ تا ۲۰۰ میلیمتر از جنوب تا شمال متغیر می باشد به گونه ای که کمترین میزان بارش در سطح شهر شاهین شهر و بیشترین آن در بخش میمه رخ می دهد. به لحاظ ارتفاعی نیز این شهرستان از سطوح ارتفاعی ۱۵۰۰ تا ۳۰۰۵ را دارا بوده که کمترین میزان آن در جنوب شهرستان و بیشترین آن در ارتفاعات غرب و شرق وجود دارد.

همچنین این شهرستان دارای پتانسیل بالایی به لحاظ نیروی انسانی و تخصص با توجه به وجود دانشگاه های متعدد و منابع مختلف و نیز وجود صنایع مختلف، محصولات دامی (۲۲۳۰۶۴ تن محصولات مختلف) و کشاورزی (بیش از ۲۵۶ تن محصولات مختلف) می باشد که نیازمند برنامه ریزی در راستای بهره برداری از آنها می باشد.

این شهرستان به لحاظ وجود روستا، دارای تعداد زیادی بوده و تنها تعداد انگشت شماری از آنها دارای جمعیت بالا می‌باشند. اغلب این روستاها در مسیر جاده اصلی و ترانزیتی شهرستان قرار گرفته است و تمرکز بیشتر روستاها نیز در بخش مرکزی بوده و میزان پراکنش روستاها در سطح شهرستان متوازن و همگون نمی‌باشد. به گونه‌ای که در بخش مرکزی و حوالی شاهین شهر بیشترین تعداد و در بخش میمه کمترین پراکنش وجود دارد.

جمعیت روستاها در سطح شهرستان طی سرشماریهای مختلف دارای فراز و فرودی زیادی بوده است به گونه‌ای که در سالهای ۱۳۵۵ دارای بیشترین جمعیت و در سال ۱۳۸۵ دارای کمترین میزان جمعیت بوده است. به طور کلی از سالهای ۱۳۵۵ تا ۱۳۸۵ جمعیت روستاها روند نزولی و از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۱ روند صعودی به خود گرفته است. روستاهای این شهرستان به لحاظ خدمات آموزشی و ارتباطی دارای ناهمگونی بوده به گونه‌ای که تنها ۲، ۳ روستا (مورچه خورت، جهاد آباد) دارای خدمات آموزشی، بازرگانی و سیاسی به طور کامل می‌باشند و از خدمات بانکی به جر ۲ روستا، دیگر موارد محروم می‌باشند.

یکی از مهم‌ترین قسمت‌های هر پژوهش تجزیه و تحلیل داده‌ها و ارزیابی اطلاعات جمع‌آوری شده برای دست یافتن به نتایج متقن در راستای نتیجه‌گیری، پیشنهادات و بررسی فرضیه‌ها می‌باشد. بر همین اساس در این فصل ابتدا داده‌ها جمع‌آوری، سپس بر اساس روش ارزیابی گاتمن به حوزه بندی و عملکرد فضایی و رتبه بندی نقاط روستایی اقدام شده است و سپس بر اساس شاخص مرکزیت، سطح بندی نقاط روستایی بر اساس خدمات عمومی مختلف صورت گرفته است و در نهایت بر اساس روش تحلیل عاملی نیز مهم‌ترین عوامل خدمات عمومی شناسایی و روستاها بر اساس آن رتبه بندی و سپس دسته بندی شدند.

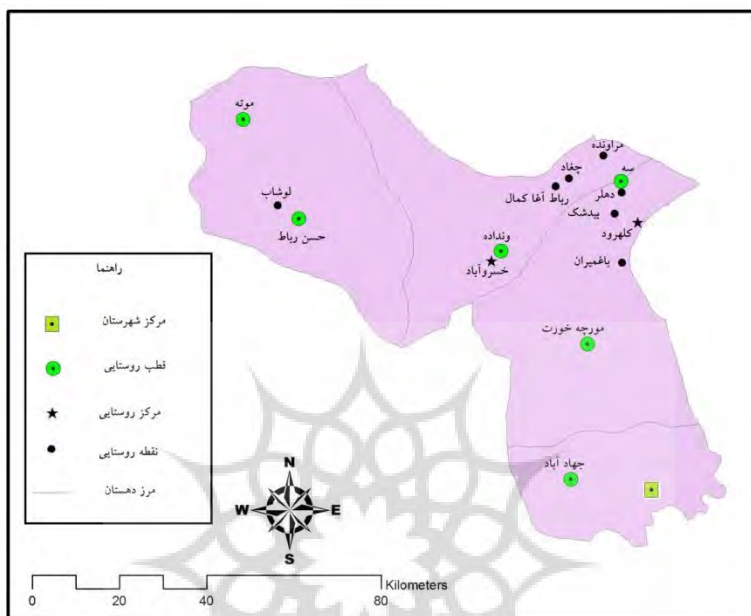
یافته‌ها

برای انجام هر گونه تجزیه و تحلیلی، ابتدا نیاز به داده‌های خام می‌باشد که در این قسمت نیز ماتریس خام داده‌های استفاده شده برای تجزیه و تحلیل برای روستاهای مورد مطالعه ارائه شده است که مشتمل بر روستاها و شاخص‌های مورد بررسی می‌باشد. این شاخص‌ها مشتمل بر خدمات آموزشی، فرهنگی و مذهبی (دبستان (دخترانه و پسرانه)، دوره متوسطه (دخترانه و پسرانه)، کتابخانه، سالن ورزشی و مسجد)، سیاسی-اداری (شورا، دهیار، مرکز خدمات جهاد کشاورزی، شرکت تعاونی روستایی)، ارتباطات (اینترنت، دفتر پست، راه آسفالت)، بهداشت و درمان (مرکز بهداشتی و درمانی، داروخانه، خانه بهداشت، مرکز تسهیلات زایمان، پزشک، دندانپزشک، دامپزشک)، بازرگانی و خدمات (آب، گاز، تصفیه خانه آب، فروشگاه تعاونی، نانوا، بانک، تعمیرگاه ماشین‌آلات) می‌باشد. لازم است به ذکر است اعداد یک و صفر در جدول به ترتیب برخورداری و عدم برخورداری در نوع خدمت را نشان می‌دهد. منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶).

تجزیه و تحلیل داده ها بر اساس شاخص گاتمن

این روش بر اساس حضور مؤسسات یا نهادهایی که خدمات اقتصادی- اجتماعی یا رفاهی را تأمین می کند به عنوان ضابط های برای تشکیل سلسله مراتب تعریف می شود(جمعه پور، ۱۳۸۵: ۱۸۵)

شکل شماره (۳): وزن و جایگاه مکانی - فضایی نقاط روستایی در برنامه ریزی خدمات عمومی روستایی

منبع: (یافته های پژوهش، ۱۳۹۶)

رتبه بندی حوزه های روستایی

که حوزه بندی روستاهای مختلف را نشان می دهد، حوزه روستایی سه در جایگاه نخست، سپس ونداده در جایگاه دوم و موته در انتها قرار دارد.

سطح بندی روستاها بر اساس شاخص های خدمات عمومی و سطح بندی روستاها بر اساس شاخص آموزشی،

فرهنگی و مذهبی

جدول شماره (۱): سطح بندی روستاها بر اساس شاخص خدمات عمومی

روستاها	دامنه	سطوح
جهادآباد، مورچه خورت، کلهرود، سه، ونداده، خسروآباد، لوشاب، حسن رباط	۲۲-۵.۱۳	سطح اول
بیدشک، دهلر، موته	۵.۱۳-۵.۶	سطح دوم
باغ میران، چغاد، مراوند، رباط آغاكمال	۵.۶-۵.۰	سطح سوم

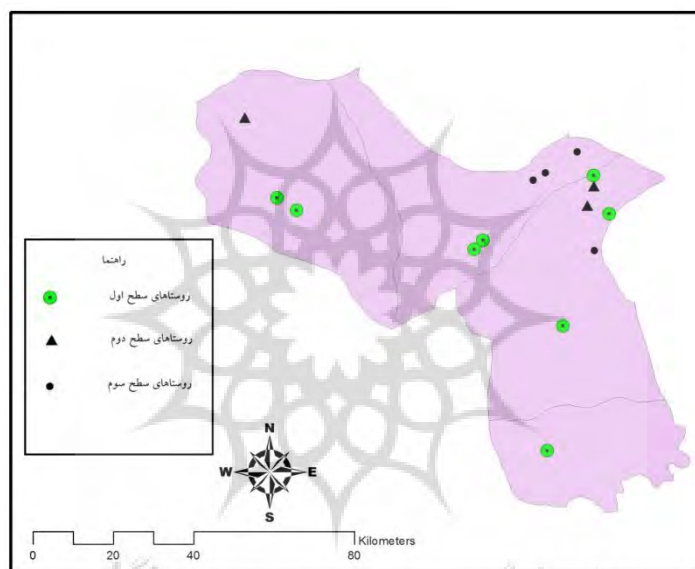
منبع: (یافته های پژوهش، ۱۳۹۶).

تجزیه و تحلیل داده ها بر اساس شاخص مرکزیت^۱

شاخص مرکزیت دارای سه مرحله می باشد که بر مبنای داده های تحقیق به صورت زیر تشریح می شود:

۱-مرحله اول: تدوین جدول شاخص ها ۲-مرحله دوم: محاسبه Cv ۳- مرحله سوم: تدوین جدول Q با توجه به داده های قسمت شاخص خدمات عمومی به طور کلی کران بالا برابر با ۹۵۸۸.۹۶۲ و کران پایین ۲ می باشد. بنابراین مقدار R برابر با ۹۵۸۸.۹۶۲ بوده و میزان C برابر با $C=9588.962/3=3196$ و $C=9588.962/4=2397$ و چون عدد ۳۱۹۶ به ۹۵۸۸.۹۶۲ نزدیک تر است، بنابراین روستاها در این قسمت به ۳ سطح تقسیم می شوند. پس برای تعیین هر سطح و طول رده، کرانه پایین تر را با عدد ۳۱۹۶ جمع کرد.

شکل شماره (۴): سطح بندی روستاها بر اساس ارزیابی گاتمن

منبع: (یافته های پژوهش، ۱۳۹۶)

^۱ Centrality Index

جدول شماره (۲): سطح بندی روستاها بر اساس شاخص خدمات عمومی

روستاها	دامنه	سطوح
باغ میران، دهلر، مراوند،	۰-۳۱۹۶	سطح سوم
بیدشک، چغاد، رباط آغا کمال، موته، لوشاب	۳۱۹۶-۶۳۹۲	سطح دوم
جهاد آباد، مورچه خورت، کلهرود، سه، ونداده، خسروآباد، حسن رباط	۶۳۹۲-۹۵۸۸	سطح اول

منبع: (یافته های پژوهش، ۱۳۹۶).

تجزیه و تحلیل داده ها بر اساس روش تحلیل عاملی^۱

تحلیل مؤلفه های مبنا

تحلیل عاملی یکی از روش‌های پیشرفته آماری است که بر مبنای آن متغیرها به گونه‌ای دسته بندی می‌شوند که در نهایت به دو یا چند عامل که همان مجموعه متغیرها هستند، محدود می‌گردند.

طبق این تحلیل چهار عامل یادشده با توجه به بار عاملی هر متغیر به صورت زیر نام گذاری می‌شوند.

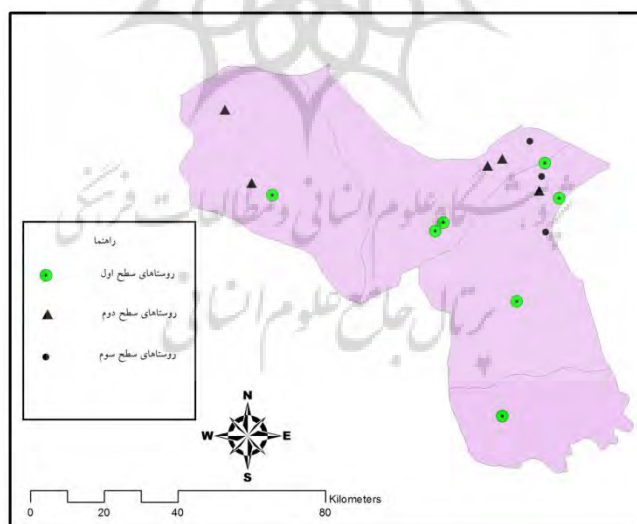
عامل اول: بهره مندی از گاز

عامل دوم: بهره مندی از داروخانه

عامل سوم: خانه بهداشت

عامل چهارم: دبیرستان دخترانه

شکل شماره (۵): سطح بندی روستاها بر اساس شاخص مرکزیت

منبع: (یافته های پژوهش، ۱۳۹۶)

¹ Factor Analysis

سه و جهادآباد بیشترین وزن و روستاهای مراوند و خسروآباد کمترین وزن را در عامل بهره مندی از گاز برخوردار می باشند. روستاهای سه و مورچه خورت بیشترین وزن و روستاهای مراوند و باغ میران کمترین وزن را در عامل داروخانه به خود اختصاص داده اند. همچنین روستای مورچه خورت بیشترین وزن و روستای دهلر کمترین وزن را در عامل خانه بهداشت برخوردار می باشند. روستاهای مورچه خورت و جهادآباد بیشترین وزن و روستاهای آگاکمال و بیدشک کمترین وزن را در شاخص دبیرستان دخترانه به خود اختصاص داده اند.

سطح بندی روستاها بر اساس شاخص تحلیل عاملی

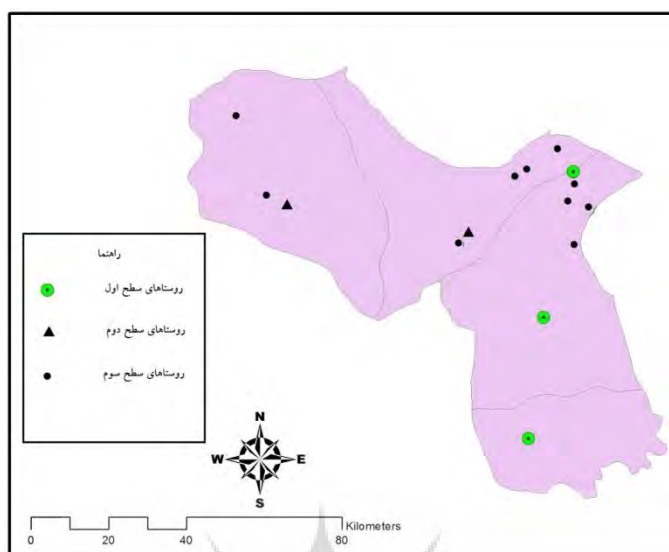
در این قسمت با تجمیع بار عاملی هر فاکتور در هر روستا می توان میزان برخورداری روستاها از خدمات عمومی را به دست آورد.

جدول شماره (۳): سطح بندی روستاها بر اساس عامل های تعیین شده

روستاها	دامنه	سطوح
سه، مورچه خورت، جهادآباد	۷.۵-۳	سطح اول
ونداده، حسن رباط	۳-۰	سطح دوم
کلهرود، موته، خسروآباد، رباط آگاکمال، چغاد، مراوند، دهلر، بیدشک، لوشاب، باغ میران	۰-(۱۲.۳)	سطح سوم

منبع: (یافته های پژوهش، ۱۳۹۶)

شکل شماره (۶): سطح بندی روستاها بر اساس خدمات عمومی در تحلیل عاملی

منبع: (یافته های پژوهش، ۱۳۹۶)

روش تحلیل فاصله ایی^۱

در واقع هدف از تحلیل خوشه ای، ایجاد گروه ها و طبقاتی است که تنوع و تفرق درون گروهی آنها کمتر از تفرق و پراکنش بین گروهی باشد (علیچانی، ۱۳۸۱: ۱۷۲). مراحل ناحیه بندی روستایی با استفاده از روش تحلیل خوشه ای شامل موارد زیر می باشد (اسمعیل نژاد، ۱۳۸۴: ۴۸).

الف) تهیه ماتریس خام داده ها.

ب) تعیین نمره عاملی هر روستا با استفاده از تحلیل عاملی.

ج) ادغام گروه ها به روش کمترین واریانس (روش وارد) و تعیین گروه بندی نهایی.

د) ترسیم دندوگرام که حاصل ادغام گروه ها در چندین مرحله است هر قدر مقدار همبستگی داخلی بین متغیرها نزدیک تر باشد، تعداد عامل های پدید آمده کمتر خواهد بود.

در نتایج یافته ها با توجه به نمودار خوشه ای مشخص شد که روستاها به لحاظ توزیع خدمات عمومی در ۳ خوشه دسته بندی شده اند، روستاهای سه و مورچه خور به تنهایی در یک خوشه، روستاهای جهادآباد، حسن رباط، ونداده، کلهرود و لوشاب نیز در یک خوشه و نهایتاً روستاهای موته، خسروآباد، رباط آغاکمال، چغاد،

^۱ Distance analysis method

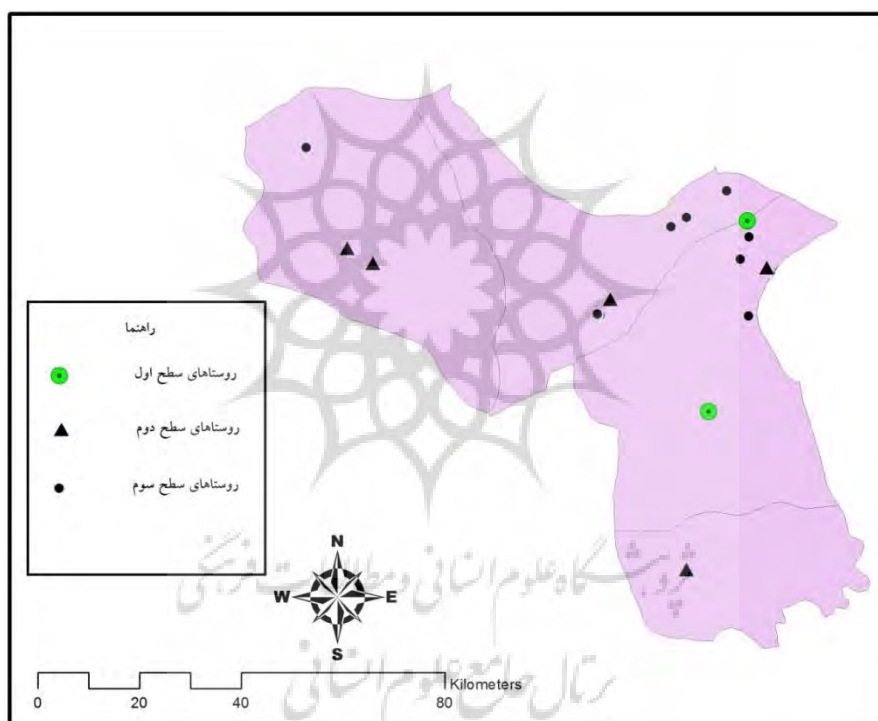
مراوند، دهلر، بیدشک و باغمیران نیز در یک خوشه قرار گرفته اند. بنابراین نتایج حاصل از تحلیل خوشه ای نیز بر مبنای سطوح مختلف در جدول (۴-۱۴) ارائه شده است.

جدول شماره (۴): سطوح مختلف روستایی بر مبنای تحلیل خوشه ای

روستاها	سطوح
سه، مورچه خورت	سطح اول
جهادآباد، حسن رباط، ونداده، کلهرود و لوشاب	سطح دوم
موته، خسروآباد، رباط آگاکمال، چغاد، مراوند، دهلر، بیدشک و باغمیران	سطح سوم

منبع: (یافته های پژوهش، ۱۳۹۶).

شکل شماره (۷): سطح بندی روستاها بر اساس خدمات عمومی در تحلیل خوشه ای

منبع: (یافته های پژوهش، ۱۳۹۶)

جدول شماره (۵): سطوح مختلف روستایی بر اساس مقایسه نتایج مدل‌های مختلف

سطوح	مدلها		
	تحلیل عاملی	خوشه ای	گاتمن
سطح اول	سه، مورچه خورت، جهادآباد	سه، مورچه خورت	جهادآباد، مورچه خورت، کلهرود، سه، ونداده، خسروآباد، لوشاب، حسن رباط
سطح دوم	ونداده، حسن رباط	جهادآباد، حسن رباط، ونداده، کلهرود و لوشاب	بیدشک، چغاد، رباط آغا کمال، موته، لوشاب
سطح سوم	کلهرود، موته، خسروآباد، رباط آغا کمال، چغاد، مراوند، دهلر، بیدشک، لوشاب، باغ میران	موته، خسروآباد، رباط آغا کمال، چغاد، مراوند، دهلر، بیدشک و باغمیران	باغ میران، چغاد، مراوند، رباط آغا کمال

منبع: (یافته های پژوهش، ۱۳۹۶)

بر اساس جدول (۴-۱۵) مشاهده می‌گردد که روستاهای سه و مورچه خورت که در هر چهار مدل مشترک می‌باشند به لحاظ خدمات عمومی در بهترین وضعیت و روستاهای مراوند و باغ میران که در هر چهار مدل مشترک بوده در بدترین وضعیت قرار دارند. بر این اساس می‌توان بیان داشت که نظام توزیع فضایی خدمات عمومی در روستاهای شهرستان شاهین شهر و میمه بسیار دارای عدم توازن می‌باشد، به گونه ای که اغلب روستاها در سطح ۳ و کمتر روستاها به خصوص در سه مدل تحلیل عاملی، خوشه ای و مرکزیت در سطح ۱ قرار دارند. روستای مورچه خورت به عنوان روستای مرکزی دهستان مورچه خورت می‌باشد و به لحاظ جمعیت نیز

جزو روستاهای پر جمعیت بوده و در مسیر اصلی شمال به جنوب قرار دارد و به مرکز شهرستان یعنی شاهین شهر نیز نزدیک می باشد که همین عوامل زمینه ساز قرار گیری آن در سطح شده است. روستاهای باغ میران و مراوند جزو روستاهای کم جمعیت، در فاصله دور از دو بخش میمه و مرکزی قرار داشته و در گوشه شرقی شهرستان واقع شده اند و به همین لحاظ این متغیرها زمینه ساز کمتر توسعه یافتگی آنها را سبب گشته است. بر اساس از قسمت های مختلف مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفت مشاهده گردید که نظام توزیع فضایی خدمات عمومی در سطح شهرستان شاهین شهر و میمه به طور متناسب در سطح روستاها توزیع نشده است و در برخی روستاها کمترین خدمات هم وجود ندارد. این امر به گونه است که روستاهای سه و مورچه خورت به لحاظ خدمات عمومی در بهترین وضعیت و روستاهای مراوند و باغ میران در بدترین وضعیت قرار دارند. بدین گونه که روستاهایی که در فاصله نزدیک به مرکز بخش و مرکز شهرستان قرار داشته و به عنوان روستاهای مرکز دهستان مطرح بوده از خدمات بیشتر و روستاهایی که در فاصله دور از مرکز بخش و شهرستان قرار دارند از خدمات کمتری برخوردار بوده و به طبع از جمعیت کمتری نیز برخوردار هستند. روستاهای سطح اول که روستاهای برخوردار می باشند، جز و روستاهای پر جمعیت می باشند.

بر این اساس می توان بیان داشت که نظام توزیع فضایی خدمات عمومی در روستاهای شهرستان شاهین شهر و میمه ناهمگون می باشد. در قسمت آزمون پیرسون مشاهده می گردد که ما بین شاخص های مختلف مکانی- فضایی با خدمات عمومی در سطح روستاهای شهرستان شاهین شهر و میمه، تنها مابین جمعیت با خدمات عمومی و فاصله تا مرکز شهرستان با خدمات عمومی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. این امر نشان می دهد که هر روستایی که دارای جمعیت بیشتری می باشند از خدمات بیشتری برخوردار بوده و روستاهایی هم که در فاصله کمتری از مرکز شهرستان قرار دارند از خدمات بیشتری برخوردار هستند. بر همین اساس در قسمت آزمون تی تست بین شاخص های مختلف خدمات عمومی تنها وضعیت شاخص ارتباطات و بازرگانی- خدماتی تا حدودی در وضعیت مطلوب می باشد و شاخص های آموزشی، فرهنگی و مذهبی، سیاسی- اداری و بهداشتی- درمانی در وضعیت خوبی نمی باشد.

نتیجه گیری

نتایج شاخص های مختلف بیانگر آن است که نظام توزیع فضایی خدمات عمومی در سطح شهرستان شاهین شهر و میمه بین روستاهای مختلف پراکنش موزونی را نشان نمی دهد و در برخی روستاها کمترین خدمات هم وجود ندارد. این امر به گونه است که روستاهای سه و مورچه خورت به لحاظ خدمات عمومی در بهترین وضعیت و روستاهای مراوند و باغ میران در بدترین وضعیت قرار دارند. بر این اساس می توان بیان داشت که نظام توزیع فضایی خدمات عمومی در روستاهای شهرستان شاهین شهر و میمه متعادل نمی باشد. در قسمت آزمون پیرسون مشاهده می گردد که ما بین شاخص های مختلف مکانی- فضایی با خدمات عمومی در سطح

روستاهای شهرستان شاهین شهر و میمه، تنها مابین جمعیت و فاصله تا مرکز شهرستان با خدمات عمومی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. این امر بیانگر آن است که هر روستایی که دارای جمعیت بیشتری می باشند از خدمات بیشتری برخوردار بوده و روستاهایی هم که در فاصله کمتری از مرکز شهرستان قرار دارند از خدمات بیشتری برخوردار هستند. این روستاها به طور مثال روستای مورچه خورت، به عنوان روستای مرکزی دهستان بوده، در مسیر ارتباطی شمال به جنوب واقع شده است، یکی از روستاهای مطرح در بخش مرکزی و در فاصله نزدیک به مرکز بخش و مرکز شهرستان با جمعیت بالا بوده که همین عوامل زمینه ساز اختصاص بیشترین خدمات به آن شده است. اما روستاهای کمتر برخوردار همچون باغ میران و رباط آغا کمال که به عنوان یکی از روستاهای شرقی تر شهرستان مطرح بوده، در فاصله زیاد از مرکز بخش و مرکز شهرستان واقع شده و در محدوده کوهستانی قرار داشته و به لحاظ جمعیتی نیز ناچیز بوده، کمترین میزان خدمات عمومی را نیز به خود اختصاص داده اند.

بر همین اساس در قسمت آزمون تی تست بین شاخص های مختلف خدمات عمومی تنها وضعیت شاخص ارتباطات و بازرگانی-خدماتی تا حدودی در وضعیت مطلوب می باشد و شاخص های آموزشی، فرهنگی و مذهبی، سیاسی-اداری و بهداشتی-درمانی در وضعیت نامتناسب می باشد.

پیشنهادات

با توجه به نتایج پژوهش و رعایت نکردن عدالت در آمایش توزیع خدمات عمومی در روستاهای مدنظر پیشنهاد می شود، برنامه ریزی برای توسعه خدمات عمومی به صورت ناحیه‌ای به خصوص در سطح دهستانها و بر مبنای نتایج تحقیق به صورت قطبی تا نقطه ای انجام گیرد تا توزیع این خدمات در سطح همه مناطق ونواحی روستایی به طور متناسب و براساس عدالت صورت پذیرد.

از آنجا که بیشتر روستاها در محدوده روستاهای سطح سوم و با برخورداری ناچیز از خدمات عمومی هستند، در اولویت اول ارائه خدمات و امکانات با توجه به ظرفیتهای مختلف هر روستا، به روستاهای کم برخوردار (رباط آغا کمال، چغاد، مراوند و باغ میران) در صورت دارا بودن جمعیت متناسب توجه شود. در اولویت دوم مناطق در حد متوسط و در اولویت سوم روستاهای برخوردار قرار میگیرند.

به منظور جلوگیری از وابستگی روستاها به مرکز استان یا شهرهای بزرگ و تمرکز گرایی، پیشنهاد می‌گردد مراکز بخشها و دهستانها به عنوان مراکز ارائه دهنده خدمات و امکانات تقویت شوند.

همچنین پیشنهاد میشود به منظور انجام پژوهشهای موفق در این زمینه جهت ارائه بهینه امکانات و خدمات به سکونتگاه های روستایی، مسئولین بنیاد مسکن، فرمانداری و بخشدارها به تدبیری مناسب برای رفع مشکل کمبود اطلاعات رسمی و جدید در سطح پایین ترین رده های تقسیمات سیاسی کشور (روستا، دهستان و بخش) بیندیشند.

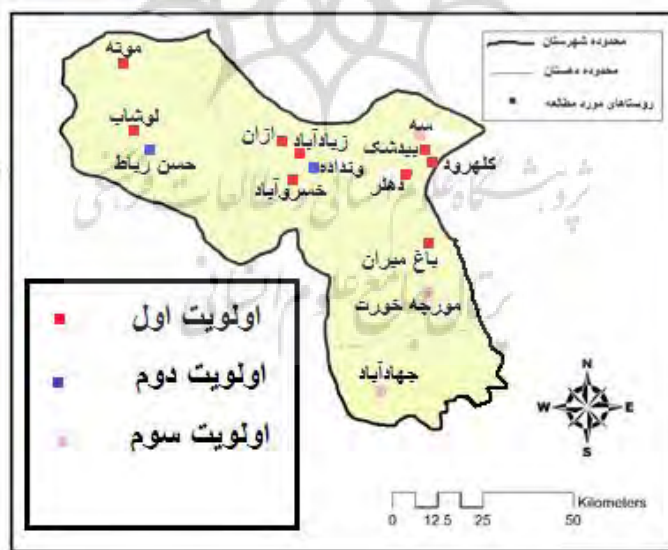
به منظور بهنگام کردن اطلاعات، مدیریت خدمات و تخصیص بهینه امکانات و تأسیسات پیشنهاد میشود مرکز اطلاعات سرزمین تأسیس شود، تا هم مسؤولین و هم محققین بتوانند از اطلاعات این مرکز در پژوهشهای خود بهره گیرند.

در زمینه خدمات آموزشی و فرهنگی اولویت با روستاهای آغاکمال، مراوند و چغاد با بررسی مبنای جمعیتی و مکانیابی میانی، می باشد، چرا که این روستا هیچگونه خدمات آموزشی نداشته و می توان چند روستای با جمعیت کمتر که در فاصله اندکی هستند، با مکانیابی مناسب خدمات آموزشی، اقدامات متناسب را انجام داد. در خدمات سیاسی و اداری روستاهای باغ میران، مراوند، چغاد و رباط آغا کمال باید مدنظر قرار گیرند که با مهیا بودن شرط جمعیتی خدمات رسانی شود. در زمینه خدمات ارتباطی روستاهای باغ میران، بیدشک، دهلر، مراوند، چغاد و رباط آغا کمال در اولویت خدمات رسانی باید قرار گیرند.

در خدمات بهداشتی-درمانی روستاهای باغ میران، بیدشک، دهلر، مراوند، چغاد و رباط آغا کمال باید مدنظر قرار گیرند و در نهایت در زمینه خدمات بازرگانی-خدماتی باید به روستاهای چغاد و رباط آغا کمال بیشتر از روستاهای دیگر مدنظر قرار گیرد.

بنابراین در چشم انداز آینده و در برنامه ریزیها باید به گونه ای عمل شود که روستاهای محروم، تقویت و روستاهای با خدمات بیشتر توسعه یابند و بیشتر خدمات به روستاهای کمتر توسعه یافته و توسعه نیافته تخصیص یابد که می توان در قالب شکل زیر ارائه نمود:

شکل شماره (۸): اولویت بندی روستاها برای ارائه خدمات در چشم انداز آتی

منابع و ماخذ

- ۱- آسایش، ح (۱۳۸۶)، برنامه‌ریزی در ایران، چاپ هفتم، انتشارات پیام نور.
- ۲- امینی‌نژاد، غ، بیک محمدی، ح، حسین ابری، ح (۱۳۸۷) ضریب توسعه‌یافتگی فضایی دهستان‌های حوزه پارس جنوبی. فضای جغرافیایی، ۹(۲۶): صص ۳۰-۱.
- ۳- استعلاجی، ع (۱۳۸۱)، بررسی و تحلیل رویکردها و راهبردهای توسعه روستایی-ناحیه ای، نشریه جهاد، سال ۲۲، خرداد و تیر، صص ۲۵۰-۲۵۱.
- ۴- برقی، ح؛ کریمی، ف و قطبی نژاد، ن (۱۳۹۰)، تحلیلی بر طرحهای ساماندهی فضا و سکونتگاههای روستایی در جهت عمران و ساماندهی کالبدی روستاها، یازدهمین کنگره جغرافیدانان ایران، تهران، انجمن جغرافیایی ایران، دانشگاه شهید بهشتی.
- ۵- پاپلی یزدی، م و رجبی سناجردی، ح (۱۳۸۲)، نظریه های شهر و پیرامون، چاپ اول، تهران، انتشارات سمت.
- ۶- پاپلی یزدی، م و ابراهیمی، م. (۱۳۹۰)، نظریه‌های توسعه روستایی، تهران، انتشارات سمت، چاپ ششم، بهار ۱۳۹۰، تهران.
- ۷- تقوایی، م و نیلی پورطباطبایی، ش (۱۳۸۵) بررسی شاخص‌های توسعه در مناطق روستایی استان‌های کشور برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۲(۸): ۹۱-۷۹.
- ۸- جمعه پور، م (۱۳۸۴)، مقدمه ای بر برنامه ریزی توسعه روستایی، دیدگاه ها و روشها، انتشارات سمت، تهران.
- ۹- حاج باقری، م. و صلصالی، م. (۱۳۹۰). روش تحقیق کیفی. تهران: انتشارات بشری. ۲۹۰ صفحه ۲۱-۳۶.
- ۱۰- حسینی، م (۱۳۷۵) مقایسه درجه توسعه‌یافتگی روستایی استان‌های کشور، فصلنامه روستا و توسعه، ۳(۱۰): صص ۵۵-۲۷.
- ۱۱- راهب، غ (۱۳۸۴)، درنگی در مفهوم روستا، مجله محیط شناسی شماره ۴.
- ۱۲- رضایی زاده، ج و کاظمی، د (۱۳۹۱)، بازشناسی نظریه «خدمات عمومی» و اصول حاکم بر آن در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، نشریه فقه و حقوق اسلامی، مقاله ۲، دوره ۳، شماره ۵، زمستان، صفحه ۴۶-۲۳.
- ۱۳- رضوانی، م (۱۳۹۰)، برنامه ریزی توسعه روستایی در ایران، تهران، نشر قومس، چاپ چهارم، ۱۳۹۰.
- ۱۴- رهنما، م (۱۳۸۶)، تهیه طرح ساماندهی فضا و سکونتگاه های روستایی در بخش سرایان خراسان جنوبی، سازمان جهاد کشاورزی خراسان رضوی.

- ۱۵- ریاحی، و، قادرمرزی، ح، حمیدی، م (۱۳۹۴)، تحلیل فضایی نابرابری در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان سقز، جغرافیا: بهار ۱۳۹۴، دوره ۱۳ (دوره جدید)، شماره ۴۴؛ صص ۴۷ - ۷۲.
- ۱۶- زنگی آبادی، ع (۱۳۷۸)، تحلیل و سازماندهی ساختار فضایی شاخص‌های توسعه شهری در شهرهای بالای صد هزار نفر، پایان نامه دکترا، دانشگاه اصفهان.
- ۱۷- سپهردوست، ع (۱۳۹۰) پژوهشی با عنوان عوامل مؤثر بر توسعه‌یافتگی از دیدگاه شاخص‌های سلامت: پژوهش‌های جغرافیایی، ۴۳: ۴۳-۵۶.
- ۱۸- سرور، ر و سید موسوی، م (۱۳۹۰)، کاربرد شاخص پایداری عملکرد (SPI) برای خط مشی گذاری و توسعه گردشگری، مجموعه مقالات همایش گردشگری و توسعه پایدار، دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان.
- ۱۹- سعیدی، ع (۱۳۸۴)، مبانی جغرافیای روستایی، چاپ ششم، سمت.
- ۲۰- سلمانی، و (۱۳۸۹) بررسی ابعاد سرمایه اجتماعی در توسعه روستایی " اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۵۸: ۱۷۶-۱۵۱.
- ۲۱- سمیعی، م. ح. (۱۳۸۹). نظریه‌های توسعه‌ی روستایی. تهران: انتشارات سمت. ۳۰۶ صفحه.
- ۲۲- سیف‌الدینی، ف (۱۳۷۸)، ارزشیابی طرح‌ها و برنامه‌ها، سازمان شهرداریهای کشور.
- ۲۳- شریفی، م و خالدی، ح (۱۳۸۸) اندازه‌گیری و تحلیل سطوح توسعه‌ی مناطق روستایی استان کردستان با استفاده از روش‌های تحلیل عاملی و تاکسونومی عددی، اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۵۶: ۱۴۱-۱۰۹.
- ۲۴- شیعه، ا (۱۳۸۶)، مقدمه‌ای بر مبانی برنامه‌ریزی شهری، چاپ هجدهم، انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران.
- ۲۵- صرافی، م (۱۳۸۰)، مبانی برنامه‌ریزی توسعه‌ی منطقه‌ای، دفتر آمایش و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، تهران، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
- ۲۶- عرفانی، گ و دیزانی، ا (۱۳۸۹)، ساماندهی، از واژه تا عمل؛ قرائت واژه ساماندهی در مداخلات شهری، نشریه باغ نظر، مقاله ۴، دوره ۷، شماره ۱۳، اردیبهشت.
- ۲۷- عظیمی، ن (۱۳۸۱)، پویای شهرنشینی و مبانی نظام شهری، مشهد، نشر نیکا.
- ۲۸- عفتی، م (۱۳۷۲)، نگرشی بر الگوها و روشهای مشارکت روستائیان در برنامه‌های توسعه روستایی ایران؛ ماهنامه جهاد؛ سال سیزدهم؛ شماره ۱۶۷.
- ۲۹- علیائی و م (۱۳۸۹) نقش سرمایه اقتصادی در توسعه‌نیافتگی روستایی ایران، فصلنامه توسعه روستا، ش ۹۳
- ۳۰- عنابستانی، ع (۱۳۸۸) " ارزیابی اثرات اجرای طرح‌های هادی بر بهبود توزیع خدمات سکونتگاه‌های روستایی در روستاهای غرب خراسان رضوی"، اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۵۶: ۱۴۱-۱۰۹.

- ۳۱- فتحی، ر (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان تحلیل نظام‌مند نقش عوامل جغرافیایی در توسعه روستاهای استان اردبیل، فصلنامه روستا، ش ۹۲.
- ۳۲- فتحی، س و معصومه م (۱۳۸۹)، رویکرد نظری بر توسعه پایدار روستایی مبتنی بر قن آوری اطلاعات و ارتباطات، فصلنامه جغرافیای انسانی، سال دوم، شماره دوم، بهار.
- ۳۳- فنی، ز (۱۳۸۸)، بررسی ابعادی از تحولات فرهنگی شهر (مطالعه موردی: مناطق ۱ و ۱۲ شهر تهران)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۶۸، تهران.
- ۳۴- کریمی، ج و هاشمی، م (۱۳۸۸) نظرسنجی از روستاییان در مورد چالش‌های توسعه پایدار روستایی و موانع توسعه فضایی و توزیع خدمات روستایی در دهستان ساروق شهرستان اراک، فصلنامه توسعه روستا، ش ۸۷، صص ۲۳-۴۶.
- ۳۵- متین، ن (۱۳۷۷)، مبانی نظری مشارکت و ضرورت‌های آن؛ ماهنامه جهاد؛ سال هجدهم؛ شماره ۲۱۵.
- ۳۶- موسی پور میاندھی، پر و استعلاجی، ع (۱۳۸۹)، تحلیلی بر سطوح توسعه یافتگی نواحی روستایی شهرستان بندر انزلی با تاکید بر مدل متغیرهای استاندارد شده، فصلنامه جغرافیای سرزمین، سال هفتم، شماره ۲۶.
- ۳۷- مومنی، م، مبارکی، ا، جنابی، ن (۱۳۹۲)، آمایش سرزمین و مدیریت توسعه فضایی (مورد مطالعه: شهرستان ملکان)، فصلنامه مطالعات مدیریت شهری، سال پنجم، شماره سیزدهم، بهار، صص ۴۵-۵۶.
- ۳۸- نراقی، ی (۱۳۷۰) توسعه و کشور های توسعه نیافته؛ شرکت سهامی انتشار.
- ۳۹- نسترن، م (۱۳۸۰)، تحلیل فضایی مناطق دهگانه شهر اصفهان و سطح بندی توسعه آن، پایان نامه دکتری، رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری، گروه جغرافیا، دانشگاه اصفهان.
- ۴۰- هاشمی، س و ایمنی قشلاق، س (۱۳۸۶)، ضرورت توسعه روستایی و نقش آن در توسعه ملی، فصلنامه رویش، شماره ۱۸، تابستان.
- 42-Arthur (2012) study examines the social and economic factors and the role of governments in Regional Development in Atlanta, jornalIEEE. PP54-63
- 43-Greer, J (2002). Equity in the spatial distribution of urban services. The University of Texas at Dallas.
- 44-Kyushik, Oh. Jeong, Seunghyun (2014). Assessing the spatial distribution of urban parks using GIS. Landscape and Urban Planning, Vol82. , No. 1, pp. 32-25.
- 45-Radyks (2015) in a study entitled Evaluation of Social Impacts of Rural improvement projects on public service delivery in central London. ", jornalIEEE. P92

- 46-Radyks (2015) in a study entitled Evaluation of Social Impacts of Rural improvement projects on public service delivery in central London. ", journalIEEE. P85
- 47-Talen, E (2002). The Social Goals of New Urbanism. Housing Policy Debate, Vol. 13, No. 1, pp. 165-188.
- 48-Tlany (2013) as choosing a system research with the concept for the development of rural areas on the 13part of the city in the central provinc, journalIEEE. P13
- 49-Walter Christaller (2015), based on ideas they can Jy. ach. fvn and Alfred Weber's (2013) theory of "central location", journalIEEE. P74

